

פרשת תזריע

ברית המילה וברכותיה

לאחר לידת זכר היולדת טמאה במשך שבעה ימים:

"...אִשָּׁה בִּי תִזְרִיעַ וְזָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ תִטְמָא" (ויקרא י"ב, ב)

אך מיד לאחר ימי הטומאה - התורה מצווה:

"וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשׂוֹר עֶרְלָתוֹ" (פסוק א)

ברית המילה נזכרת בעוד כמה פרשיות בתורה, וכל אחת מהן תורמת להבנת טעם המצווה:¹ בבראשית י"ז כרת ה' עם אברהם ברית עולם, הכוללת את הבטחת הזרע והבטחת הארץ. זרע אברהם יהיה לגוי גדול, ועם ישראל ישמש דוגמא לעמים אחרים; לכן משנה ה' בהזדמנות זו גם את שמו של אברם לאברהם בנימוק "וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם" (בראשית י"ז, ד). מצוות מילה קשורה, אם כן, לייעוד הלאומי של עם ישראל כבעלי בריתו של הקב"ה.

ממעשה שכם (בראשית ל"ד), למרות הבעיות המוסריות הקשות הכרוכות בו, ניתן ללמוד משמעות מעניינת של המילה: לאחר שיבת בני ישראל מהגלות לארצם, נישואי דינה עם שכם נחשבים בעיני בני יעקב כפגיעה לאומית קשה - "כִּי נִבְלָה עֲשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל" (פסוק ז), והאחים מסבירים לשכם בן חמור במפורש: "לֹא נֹכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לְהַתְּ אֶת אֲהַתְּנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עֶרְלָה כִּי הִרְפָּה הוּא לָנוּ" (פסוק ח). הצעת בני יעקב להתנות את האיחוד אתם בכך שאנשי שכם יאותו "לְהַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר" (פסוק טו) היא ציטוט מילולי של מצוות המילה לאברהם: "וְהָיִיתָ לְאִישׁ אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינֵי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זָרְעֶךָ אֲהַרְיֶךָ הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר" (בראשית י"ז, ו).² בני יעקב מבינים שתפקידם להגשים את ברית אברהם בארץ ישראל, ולכן הם לא מוותרים על עניין זה.

בהיותם במלון (שמות ד', כד-כו) משה וציפורה מלים את בנם לפני השליחות החשובה במצרים, במהלכה יתגשם ייעודם של בני ישראל: "בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל" (פסוק כב). כדי שמשה יוכל להוציא את ישראל ממצרים, בני משפחתו צריכים גם הם להיות חלק מהעם.³

1. ראו בהרחבה בספרי דיוקי תורה לספר ויקרא על פרשתנו, ואכמ"ל.
2. אותו ניסוח חוזר גם בפסח מצרים: "הַמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר" (שמות י"ב, מח).
3. ש"א לוינשטם, מסורת יציאת מצרים בהשתלשלותה (ירושלים תשל"ב), 80-94.

לפני יציאת בני ישראל ממצרים, הם מביאים קרבן פסח, שנאכל רק למי שנימול:

”וכי יגור אהך גר ועֶשֶׂה פֶּסַח לֵה’ - המוֹל לֹו כָּל זָכָר וְאִזּוּ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה פְּאֻזְרָה הָאָרֶץ וְכָל עַרְל לֹא יֵאָכֵל בּוֹ: תּוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לַאֲזָרָה וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם” (שמות י”ב, מח-מט)

מצוות קרבן פסח וברית מילה מאחדות את בני ישראל לפני יציאת מצרים, וכבעלי ברית עם ה' יש להם "תורה אחת" כבר לפני מתן תורה.

בימי הושע נסגר המעגל של קרבן פסח, שיסודו בברית המילה, עם אברהם אבינו: לקראת כניסתם לארץ ישראל, בני ישראל חוגגים את הפסח ולפני כן כולם עוברים ברית מילה. ביצוע ברית המילה משתלב היטב דווקא בפרק זה, בו מתגשמת לעיני ישראל הן הבטחת הארץ והן הבטחת הזרע, כפי שנמסרה לאברהם אבינו בספר בראשית.

סקירה זו של פרשיות המקרא מראה, שמצוות המילה קשורה לכניסת בני ישראל לבריתו של אברהם אבינו, בה הוא נתבשר על הבטחת הארץ והבטחת הזרע. נוסף לכך, המילה מסמלת השתייכות לאומית לעם ישראל.

לאור זאת לא מפתיע, ששלוש הברכות של ברית המילה המופיעות במסכת שבת (קלו ע"ג) אכן משקפות על פי מקורותיהן - מעבר לקיום המעשי של ברית מילה - גם ערכים חינוכיים ולאומיים נשגבים של משמעות הברית עם הקב"ה.

המוהל מברך את הברכה של קיום המצוות כדוגמת ברכות המצוות:

”ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה.”

אבי הבן מברך ברכה נוספת:

”ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ.”

יש כאן חובה מיוחדת המוטלת על האב, להכניס את הרך הנימול לבריתו של אברהם אבינו. העומדים מסביב מחזקים אותו להגשים את התכנים הערכיים והמוסריים של הברית בתוך עם ישראל, ולכן עונים:

”בָּשֵׁם שְׂנֵכְנֵס לְבְרִיתוֹ, בּוֹ יִבְגֵּס לְתוֹרָה וְלַחֶפֶז וְלַמַּעֲשִׂים טוֹבִים.”

כי ההשתייכות לעם ישראל דורשת חינוך לקיום התורה, להקמת בית נאמן בישראל ולגמילות חסדים של מעשים טובים בתוך הציבור כולו.⁴

4. יעקב אופנהיימר, "ברכת הקהל בברית המילה והשתלשלותה", סיני קי (סיון-תמוז תשנ"ב), עמ' קסה-קע.

הברכה השלישית מתייחסת למשמעות ההיסטורית של הברית:

”ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, אשר קדש ידיד מבטן, והוק בשארו שם, וצאצאיו התם באות ברית קדש. על בן בשכר זאת, א-ל חי הלקנו צורנו, צוה להציל ידידות שארנו משחת, למען בריתו אשר שם בבשרנו. ברוך אתה ה' בורת הברית.”

לא רק בזמן הברית יש סכנה רפואית מסוימת לרך הנימול, אלא עצם הזהות היהודית סיכנה בתקופות רבות את עם ישראל, וכידוע יהודים נהרגו על קיום ברית מילה ועל עצם היותם בני ברית. בעקבות כך הברכה האחרונה כוללת בקשה להגנה מיוחדת בתקופות היסטוריות קשות של עם ישראל,⁵ כי הרי המילה היא ברית היסטורית ולאומית בין ישראל לה'. לאור זה גם מובנת אמירת פסוקים על ארץ ישראל במעמד ברית המילה, כדוגמת:

”אם אשכחך ירושלים תשבה ימיני: תדבק לשוני לחכי אם לא אֶזְכְּרֶכִי אם לא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹהֲתֵי” (תהילים קל"ז, ה-ו)

5. דוד פלוסר (בשיתוף עם שמואל ספראי), "אשר קדש ידיד מבטן", יהדות בית שני חכמיה וספרותה (ירושלים תשס"ב), עמ' 183-190.